

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 5 Issue 6, p. 339-345, December 2012

İSMET İNÖNÜ DÖNEMİ GÜZEL SANATLAR POLİTİKALARI *THE FINE ARTS POLICIES AT THE PERIOD OF İSMET İNONU*

Nurgün KOÇ

Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Abstract

İsmet İnönü, who is the most believer of reforms of Atatürk and fellow him. So, like Atatürk, he is very impressive of the Westernisation and modernisation of Turkey and continue which was began him. It is also possible to see this permanence at fine arts. While it is been improved of State of Conservatory, called for experts from abroad. Furthermore, it is benefit from community centers to expand of fine arts. İnönü, personally fellows fine arts, espacially Presidential Sympony Orchestra to be a good example to see artistic activities and try to be a leader to improve of arts in Turkey. It is called part of "humanism" of his period on arts. The efforts for Westernization, which accelerated with the foundation of the republic, took effect in all fields, espacially in fine arts. Atatürk aimed at Turkish society becoming capable to compete with the Western societies both with polyphonic musical comment and with the fine arts activities like painting, sculpture, and architecture, which he saw as a part of civilization. It is seen that the approach of İsmet İnönü espacially after becoming President was not different from the artistic approach launched by Atatürk. Generally, even though there are some subtleties, like Atatürk İsmet İnönü made also effort to develop a sense of art pertain to the West without ignoring the values, and accumulations of the Turkish society. These efforts of both Atatürk and İsmet İnönü helped Turkey to bring up artists known worldwide in fine arts.

Key Words: İsmet Inonu, Turkish culture, Art, Drama, Music.

Öz

İsmet İnönü, Atatürk'ün reformlarını en çok benimseyen ve ona inanan kişilerin başında gelmektedir. Bu yüzden İnönü de Atatürk gibi Batılılaşma ve modernleşme çabalarının devam ettirilmesinde etkili olmuş, onun başlattığı yenilik hareketlerini devam ettirmiştir. Güzel sanatlar alanında da bu sürekliliği görmek mümkündür. Kurumlaşma faaliyetleri devam ettirilirken Atatürk döneminde açılan Devlet Konservatuvarı'nın daha da geliştirilmesi sağlanmış; yurt dışından uzmanlar getirilmiştir. Ayrıca güzel sanatlardaki yeni gelişmelerin yaygınlaştırılabilmesi ve halka benimsetilmesi için Halkevleri'nden yararlanıldığı görülür. İnönü, kendisi de bizzat sanatsal faaliyetleri, özellikle Cumhurbaşkanlığı Orkestrası'nın konserlerini takip ederek sanatın geliştirilmesi, yaygınlaştırılması için öncü ve örnek olmaya çalışmıştır. Onun dönemindeki sanatsal faaliyetler genellikle hümanist hareketin

bir parçası olarak görülmüştür. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte hızlanan Batılılaşma çabalarının her alandaki etkisi güzel sanatlarda da kendini göstermişti. Atatürk, Türk toplumunun gerek çok sesli müzikal yorumla, gerekse resim, heykel, mimari vb. güzel sanatlar faaliyetleriyle Batılı toplumlarla yarışır hale gelmesini amaçlamakta, bunu medeniyetin bir parçası olarak görmekteydi. İsmet İnönü'nün de özellikle Cumhurbaşkanı olduktan sonraki yaklaşımının Atatürk'ün başlattığı sanatsal yaklaşımdan farklı olmadığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında birtakım nüanslar söz konusu olsa da genel itibarıyla İsmet İnönü de Atatürk gibi, Türk toplumunun değerlerini ve birikimlerini göz ardı etmeden Batı'ya özgü sanat anlayışının gelişmesi için çaba harcamıştır. Gerek Atatürk'ün gerekse İnönü'nün bu çabaları Türkiye'nin güzel sanatlar alanlarında dünya çapında sanatçılar yetiştirmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: İsmet İnönü, Türk Kültürü, Sanat, Tiyatro, Müzik.

Giriş

Bilindiği gibi İsmet İnönü bir asker ve devlet adamı olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında ve sonraki dönemlerinde en çok etkili olmuş şahsiyetlerinden biri, Şevket Süreyya Aydemir'in de ifade ettiği gibi Atatürk'ten sonra gelen "İkinci Adam"dır. Toynbee'ye göre Mustafa Kemal Paşa ve "özellikle İsmet Paşa" devrimci ve Cumhuriyetçi Ankara'nın en başta gelen ve önemli kişileridir. Millet Meclisini adeta bu iki kişi şekillendirmektedir. Biri sürekli Cumhurbaşkanı, diğeri de Başbakan olarak kullandıkları ortak iktidarları ile Türkiye'nin yeniden kurulması yanında idari, ekonomik, sosyal, eğitim ve kültür alanlarındaki reformlarla ülkeyi hızla kalkındırmaktadırlar. Anadolu'nun ortasındaki küçük kasabada, Ankara'da, şaşırtıcı bir işbirliğinin heyecanı ile vatani kurtarma, kalkındırma ve devrime yakın şiddetli bir evrimle yenileştirme hareketine koyulmuşlardır¹.

Cumhurbaşkanı olduktan sonra "Milli Şef" ünvanıyla da karşımıza çıkan İnönü, Atatürk ile zaman zaman yaşadığı politik tartışmalara rağmen kültürel ve sanatsal konularda fikir birliği içinde görünmektedir. Biz bu çalışmamızda İsmet İnönü'nün güzel sanatlara yaklaşımını ve bu yaklaşımda Atatürk'ün kültür sanat politikasından bir farklılaşma olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktayız.

İsmet İnönü'nün Güzel Sanatlara Yaklaşımı

Atatürk gibi İsmet İnönü de her milletin uygar dünyada ancak kendi kültürel değerleri ile ayakta kalabileceğini düşünüyordu. Her ikisi de kültürün, hiçbir zaman değişmeyen geleneklerin pençesinde durağanlaşmış bir kavram olmayıp, değişen unsurlardan oluşan bir değerler bütünü olduğunun farkındaydılar. Bu nedenledir ki, ulusal kültür verilerinin derlenmesi, işlenmesi ve geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorlardı².

Bir asker ve devlet adamı olan İsmet İnönü, hayatının hemen hemen her döneminde kültür ve sanat dünyasından uzak kalmamış, müzik, edebiyat vb. ile şahsi olarak ilgilendiği gibi, bir devlet politikası olarak da Atatürk döneminde başlatılan çalışmalarını devam ettirerek bu alanda da devamlılığı sağlamıştır.

Cumhuriyet Gazetesi yazarı Ümit Yaşar Oğuzcan, İsmet İnönü ile yapmış olduğu ve 01.12.1969 yılında yayınladığı röportajında, edebiyatla ilgisi olup olmadığını sorduğunda, İnönü; "...bizim gençliğimiz edebiyat merakı ile beraber geçer. Yazmasını severdik, iyi eserleri okumasını severdik. İçimizden istidadı olanlar şiir falan yazarlardı, ben şiir yazacak bahtiyarlardan olmadım. Nesir yaptım ve kendime göre de bir stil edindim, zannediyorum" der. Sevdiği şairler olup olmadığını sorusuna da;

"Şairleri şey edemem. Tayin edemem şairleri. Klâsik eski şairlerin hemen hepsini okumuşumdur. Birçoğunu da ezberlemiştir, falan... Yeni şairlerin de eserlerini okuyorum.

¹ Arnold J. Toynbee, **Türkiye Bir Devletin Yeniden Doğuşu II**, İstanbul 2000, s.47.

² Şerafettin Turan, **İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği**, Ankara 2003, s.229.

Zevkle okuyorum. Bu dili, bizim yeni dili en evvel, geniş ölçüde kullanmak gayretini gösteren ve bu dili iyi kullanan şairlerimiz olmuştur” karşılığını verir. İnönü, şairlerin yeni dili tanıtmakta ve yaygınlaştırmakta son derece başarılı olduklarını söyler. Çünkü şiir yazmanın düzyazıya göre çok daha zor olduğunu düşünmektedir³.

Sanatı seven İnönü sanatçılara, edebiyatçılara da her zaman yakın davranmıştır⁴. Türkiye'nin en önemli meselesinin ne olduğu sorulduğunda, *“Türkiye'nin önemli meselesi çok. Ama; sosyal ve nasyonal olarak ekonomik kalkınma en önde gelen meselemizdir. Bunun yanında bilimsel ve kültürel kalkınma da vardır. Bunlar o kadar girift, yapışık ve birbirine bağlı neticelerdir”* demiştir⁵.

Güzel sanatların geliştirilmesi ve özellikle yaygınlaştırılması için İnönü döneminde de halkevlerinden yararlanmaya devam edilmiştir. İnönü halkevlerinin kültürel işlevine önem vermiştir. Bunu yaptığı açıklamalarda sık sık dile getirdiği görülür: *“Arkadaşlar, bilinmeyen şeyler insanların iradesi üzerinde ürkütecek tesir yapar. Vatandaşların görgüleri ve bilgileri arttıkça cesaretleri, teşebbüs kuvvetleri ve içinde buldukları şartlara ve istikbale emniyetleri artar. Onun için yeni memleketin kurulmasında, Büyük Gazi esaslı olarak büyük bir isabetle gösterdi ki müsbet ilimlerin memlekette yayılmasına, tatbik edilmesine herkes tarafından heves edilmesi lâzımdır. Halkevleri içtimaî mevzularda vatani yükseltmek için sarfettikleri gayret kadar müsbet ilimleri vatana sade ve umumî şekilleri ile yaymak için hususî bir dikkat göstermelidirler. Güzel sanatlar halkevlerinin belli başlı iştiğal ettiği esaslı bir mevzudur. Halkevleri vatanda güzel sanatlara muhabbeti, güzel sanatlardan vatandaşın terbiyesi için, vatandaşın azminin kuvvetlendirilmesi için nasıl istifade edileceğini telkin eden bir toplantı yeri olmalıdır.*

*Arkadaşlar, güzel sanatlar yalnız yüksek bir insan cemiyetinin temeli olan, ince ve güzel hisleri terbiye eden vasıta değildir. En sert iradeleri de yetiştirmeye vasıta olan başlıca bir münebbih, başlıca bir yürütücüdür. Çetin bir mücadele hayatında uğraşacak unsurların yüreklerinde kuvvet, neşe, hayat, azim bulmaları muvaffak olabilmeleri, mücadele edebilmeleri için hem başlangıç noktası, hem devam vasıtası ve hem de neticeye ermenin tesirli tilsimi güzel sanatlardır. Halkevleri, güzel sanatlarını yalnız kendi cemiyetlerine ruh veren vasıta değil, vatandaşları terbiye eden onları çalışmaya hırslandıran, onları vatani güzelleştirmek ve çiçeklendirmek için daha çok iştiha ile techiz eden başlıca bir terbiye vasıtası saymalıdır. Burada, bütün halkevlerini güzel sanatları sevmeleri ve sevdirmeleri ve yaymaları için bir heyecan duymaya teşvik ediyorum”*⁶.

Bu arada güzel sanatlarla ilgili Atatürk döneminde başlayan kurumlaşma faaliyetleri de devam ettirilmiştir. Resim, heykel, müzik, tiyatro vb. sanatın hemen her dalında başarılı sanatçıların yetişmesi için uygun bir ortam sağlanmasına çalışılmıştır. İnönü bütün bu çalışmaları yakından takip eder, başarılarından mutluluk duyardı. 1937'de, ziyaret ettiği Güzel Sanatlar Akademisi'nden ayrılırken *“Burası bana çok ümid verdi, çok memnunum”* demiştir⁷.

³ **İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1968-1970**, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 105, Ankara 2004, s.406.

⁴ Mahmut Şevket Esendal, Kemalettin Kâmi Kamu ve Behçet Kemal Çağlar ile samimi haberleşmesi için Bkz., Bengül Polat, “İsmet İnönü'nün Üç Mektubu”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C:XXI, Sayı: 63, Kasım 2005.

⁵ **İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1968-1970**, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 105, Ankara 2004, s.407.

⁶ **İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1933-1938**, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 98, Ankara 2003, s.57.

⁷ **a.g.e.**, s.271.

İnönü döneminde kültür değişimleri içinde Batılı sanatların halka benimsetilmesi için çalışmalar yapılmış, Avrupa'dan sanatçılar getirilmiştir. Opera ve bale gibi Batı kültürünü sembolize eden sanat dalları yaygınlaştırılmıştır. Bunun yanında milli kültürün içinden çıkmış olan Karagöz, Hacivat ve Meddah karakterleri dönemin hümanist kültür politikasını benimsetmek amacıyla kullanılmasına rağmen buna benzer milli sanatların uluslar arası düzeyde tanıtımları için çalışmalar gerçekleştirilmemiştir⁸. Benzer durum İnönü'nün çok önem verdiği Köy Enstitüleri'nde de karşımıza çıkmaktadır. Köy Enstitüleri'nde kültürel faaliyetlere çok önem verilmiştir. Pek çok sanat dalı ele alınarak başarılı eserler ortaya konmuştur. Türküler, halk oyunları ön plana çıkarılmıştır. Fakat kültürel faaliyetlerde, eski Yunan- Latin dahil olmak üzere Batı kültürü esas alınmıştır. Türkülerin çok sesli öğretilmesi, yine devrin yükselen hümanist kültür anlayışının bir yansımasıdır⁹.

Benzer düşünceyle 1936'da kurulan Ankara Konservatuvarı 1940'ta yeniden yapılandırılmış, Devlet Konservatuvarı adı verilerek müzik ve temsil (sahne sanatları) şeklinde iki branş oluşturulmuştur. Aynı şekilde Atatürk'ün çabalarıyla başlanan opera çalışmaları devam ettirilmiş, 1948'de Ankara'da Büyük Tiyatro binasının hizmete girmesiyle daha düzenli biçimde opera temsilleri verilmeye başlanmıştır. Operaya bağlı olarak gelişen bale sanatına yönelik de adımlar atılarak¹⁰ 1948'de İstanbul'da bir bale okulu açılmış ve iki yıl sonra Ankara Devlet Konservatuvarı'nın bir bölümü olarak yeniden düzenlemiştir¹¹.

Konservatuvarın kuruluş sürecinde Avrupa'dan iki ünlü isim davet edilmiştir. Zamanın en ünlü müzik otoritesi kabul edilen Paul Hindemith ile ünlü tiyatro adamı Carl Ebert Ankara'ya çağırılmıştır. Carl Ebert, Tatbikat Sahnesi'ni hazırlamış ve 1941'de ilk mezunlarını - Cüneyt Gökçer, Mahir Canova, Salih Canar ve diğerleri- veren konservatuvar, aynı yıl Goldoni'nin *Otelci Kadın*'ını, Materlinck'in *Evin İçi*'ni ve Moliere'in *Kibarlık Budalası*'nı sahneye koymuştur. Uygun bir sahne olmadığı için Ankara Halkevi salonu kullanılmıştır. Tiyatronun yanında opera ve bale bölümü de faaliyete başlamıştır¹².

1947'de Carl Ebert, ülkesine dönmüş ve göreve Muhsin Ertuğrul getirilmiştir. Devlet tiyatrosu kuruluş kanununu çıkartan Ertuğrul, sahne sorunuyla da ilgilenmiştir. Bu arada Büyük Tiyatro binası bitirilmiş, Küçük Tiyatro binası onarılmış ve 1947'de hizmete sokulmuştur. İlk eser olarak da Ahmet Kudsi Tecer'in *Köroğlu* adlı oyunu sahneye konmuştur¹³.

⁸ Kadir Şeker, devletin uyguladığı hümanizm politikasına dair eleştirilerin çok partili siyasal yaşama geçilmesiyle arttığını, muhalefet partileri ve bazı aydınların eleştirileri üzerine kültür ve sanatta hümanizmden taviz verilmeye başlanmışsa da 1950'lere kadar devam ettirildiğini belirtir, Bkz., **İnönü Dönemi Kültür Hayatı (1938-1950)**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006, s.156. (Basılmamış Doktora Tezi).

⁹ Nurgün Koç, **Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2007, s.444. (Basılmamış Doktora Tezi).

¹⁰ Cumhuriyet devrinde balenin Türkler arasında sevilmesinde ve Türk sanatçılarının yetiştirilmesinde Krassa Arzumanova'nın büyük katkısı olmuştur. 1921'de Türkiye'ye gelerek klasik bale eğitiminin ilk çalışmalarını başlattı. Yetiştirdiği öğrencilerle 1931'de ilk gösterisini gerçekleştiren Arzumanova, 1942'de 59 kız ve 1 erkek öğrencisiyle Ahmet Adnan Saygun'un *Bir Orman Masalı* eserini sahneye koydu. Leyla Arzuman adını alan sanatçının sahneye koyduğu yapıtlar arasında *Köy Düğünü*, *Bora*, *Antikacı Dükkânı*, *Çiçek Bahçesi*, *İnci'nin Rüyası* gibi klasik ve folklorik eserler yer almıştır. 1940'larda Türkiye'ye gelen Macar göçmeni Olga Nuray Olcay, 1943 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı'nın Bale Bölümü'nü kurarak pek çok sanatçı yetiştirmiştir. Beethoven, Çaykovski, Chopin, Straus Bellini gibi bestecilerin eserlerini sahneye koydu, Bkz., **Théma Larousse** Tematik Ansiklopedi, Milliyet 1993-1994, s.413.

¹¹ Şerafettin Turan, **Türk Kültür Tarihi**, Ankara 2005, s.302-303.

¹² Enver Töre, "Atatürk ve Sonrası Dönemi Tiyatrosu Faaliyetleri", **Türkler Ansiklopedisi, C: XVIII**, s.528.

¹³ **a.g.m.**, s.529.

Atatürk'ün ölümünün ardından İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olmasıyla İnönü anıtları yapılmaya başlanmıştır. İnönü anıtlarının sayısı çok daha sınırlıdır ve anıt heykellerin iktidar değişikliklerini yansıttığı gerçeğini vurgulamaktadır. Rudolf Belling'e sipariş verilen İstanbul Taksim Parkı, Atlı İnönü Anıtı ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi İnönü Anıtı bunlara örnek olarak gösterilebilir. Taksim Parkı'nda bulunan İnönü Anıtı sanatçıya 1940 yılında sipariş edilmiştir. Anıtın kaidesi oldukça yüksektir ve kaidenin ön cephesinde sağ elinde defne dalı, yukarıya doğru kaldırdığı sol elinde bir meşale taşıyan genç erkek figürü bulunmaktadır. 1943-1944 yıllarında tamamlanan heykel, Taksim'de Atatürk Anıtı olmasından dolayı o dönemde yerine konulamamış, ancak 1982 sonrasında dikilebilmiştir. Ankara, Ziraat Fakültesi'ndeki İnönü Anıtı ise 1.50 m. yüksekliğinde bir kaideye oturtulmuştur. Kaidenin üzerinde, İsmet İnönü takım elbiseli olarak, devlet adamı kimliğiyle öne çıkarılmıştır. Kaidede, anıtın dikildiği yere uygun olarak, tarım konulu, bronz rölyeflere de yer verilmiştir¹⁴.

İnönü, 1950'li yılların sonunda Anayasa'yı değiştirerek ülkenin daha özgürlükçü bir ortama kavuşmasını düşünürken basın, ilim ve sanat, din ve vicdan, toplanma, dernek kurma hürriyetleri, mal ve mülk dokunulmazlığı, sendikal haklar, kanun önünde eşit muamele görme vb. uygar dünyanın kabul ettiği değerleri hayata geçirmeyi, sanatta da özgürlükçü bir ortamın tam anlamıyla gerçekleşmesini arzulamaktaydı¹⁵. Halkevlerinin faaliyetlerine son verilmesini, sanatın gelişmesine büyük bir darbe olarak görmüştür: *"Halkevleri, kültürün, zamana ihtiyaç gösteren en zor dallarını, başta güzel sanatlar olmak üzere, halkımızın bilincine yerleştirecek etkili araç olarak düşünülmüştü. Büyük ölçüde başarı alanına da girmişti. Demokratik rejimle Cumhuriyet Halk Partisi çekilince, yeni iktidarın Halkevleri konusunda gösterdiği gözü kapalı taassup, şimdiye kadar bir türlü anlaşılamayan bir faydasız, belki çok zararlı içgüdünün tepkisidir"*¹⁶.

İnönü dönemi kültür hayatını inceleyen Kadir Şeker, Atatürk'ün hayattan ayrılmasıyla siyasi yaşamda olduğu kadar kültürel yaşamda da yeni bir sürecin başladığını belirtir. 1938-46 arasındaki dönemdeki kültür politikaları, siyasi olarak her şeye tamamen hakim olan Milli Şef otoritesinde gerçekleşmiştir. İnönü'nün ilk yıllarında Atatürk dönemi kültür politikaları devam ediyor gibi görünse de durum farklılaşmaya başlamıştır. *"Dönemin resmi kültür politikası hümanizmdir."* Hümanizmi yaratmak için antik Yunan ve Latin kaynaklarına inilmiş, edebiyatta Nurullah Ataç ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarların başlattığı *New Yunanilik* akımı güçlendirilmiştir. Bu akımın çabası hümanist kültür ile Türk kültürünü kaynaştırarak bir Türk hümanizması¹⁷ yaratmaktı¹⁸.

Özellikle 1946'dan sonra İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ile gelişen siyasi ilişkilere bağlı olarak Batı kültürüne ait unsurların hızlı bir biçimde topluma girmesi sağlanmıştır. Halkevlerinde sinema, tiyatro, opera vb. gibi güzel sanatlar alanında yaşanan,

¹⁴ Sina Akşin, **Türkiye Tarihi 4**, İstanbul 1995, s.547; Kıvanç Osma, "Cumhuriyet'in Anıtları: Anıt Heykeller", **Türkler Ansiklopedisi, C: XVIII**, s.509.

¹⁵ Necdet Uğur, **İsmet İnönü**, İstanbul 2010, s.27.

¹⁶ **İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1970-1973**, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 106, Ankara 2004, s.95.

¹⁷ Türk toplumunun Batılılaşma, daha doğrusu hümanistleşme çabasında klasik evrenin, Latin ve Yunan eserlerinin taklit edilip bununla yetinilmesi durumu benimsenmez. Bu yönüyle Türk hümanizmi Avrupa'nın hümanizm ve uyanış çağlarını tıpkısıyla örnek almayı hedeflememiştir, Bkz., Suat Sinanoğlu, **Türk Humanizmi**, Ankara 1988, s.104.

¹⁸ Şeker, **a.g.e.**, s.154.

Atilla İlhan'ın ifadesiyle Batı taklitçiliği¹⁹, Atatürk dönemi millileşme anlayışına derin bir darbe indirmiştir. Güzel sanatlar da uzun bir süre yabancı unsurların tekelinde olmuştur. Batı'dan getirilen yabancılar kendi düşün dünyalarını empoze etmeye çalışmışlardır. Bu yüzden halkı kucaklayan sanat faaliyetlerinden uzaklaşmıştır. Türk tiyatrosunun önemli öğelerini içeren Orta oyunu, Karagöz- Hacivat temsilleri vb. mahalli sanatlar olarak kalmıştır. Kısacası halka Batı sanatları, Batılı sanatçılar eliyle sunulup hümanizm düşüncesi yerleştirilmeye çalışıldığından, geleneksel Türk sanat unsurları geri plana atılmıştır²⁰.

Fakat, kültür ve sanat politikalarına yaklaşım açısından Atatürk'ü milli kültüre daha fazla önem veren, İnönü'yü de tam tersi yönde değerlendirmek yanıltıcı olabilir. Çünkü İsmet İnönü'nün aslında Atatürk döneminde başlatılan kültür sanat alanındaki Batılılaşma hareketlerini devam ettirmekten başka bir şey yapmadığı belirtilebilir. Yönteme ve uygulamalara bakıldığında Atatürk ile İnönü dönemleri arasında bazı farklılıklar bulunabilecekse de esasta ortak hareket ettikleri açıktır. Çünkü Atatürk'ün kültür ve medeniyet anlayışına bakıldığında, bu anlamda bir farklılık görmeden Batı'nın daha doğrusu çağdaş dünyanın bütün gelişmiş unsurlarının - ki bunun içinde sanatın tüm kolları da vardır - alınmasından ve Türk toplumunun çağdaş dünya ile uyumunun sağlanmasından yana bir anlayış görülecektir. Bu yüzden Atatürk dönemindeki kültür sanat faaliyetlerini milli, İnönü dönemindekileri Batılı olarak görmek bizi yanıltabilir. İnönü dönemindeki kültür sanat faaliyetlerinin Batılılaşma hareketlerinin bir devamı olduğu değerlendirmesinin daha gerçekçi bir yaklaşım olduğu düşünülebilir.

Kısaca belirtmek gerekirse, İsmet İnönü, *Milli Şef* sıfatıyla Cumhurbaşkanı olduğunda başlanmış olan yenileşme ve çağdaşlaşma atılımlarını İkinci Dünya Savaşı'nın doğurduğu zorluklara rağmen devam ettirmiş, böylece eğitim ve öğretimin yanında yazın, yayın, bilim ve sanat dallarında sağlanan gelişmelerle sözü edilen Türk hümanizması ortaya çıkmıştır²¹.

Sonuç

İsmet İnönü'nün, inkılapların en samimi uygulayıcısı ve Atatürk'ün en yakın ve değerli çalışma arkadaşlarından biri olarak kültürel alandaki bütün reformları benimsediğini ve bu alandaki çalışmalara tüm gayretiyle katılarak desteklediğini ifade etmek gerekir²².

Sevda Mutlu'nun İnönü ile İttihat ve Terakki arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, bu hareketin gelenekleri içinde yer verilen Batılılaşma ve modernleşme taraftarlığının, İnönü'nün sanata yaklaşımı ve güzel sanatlar politikalarında da karşımıza çıktığı görülmektedir²³.

¹⁹ Atilla İlhan, Atatürk dönemi ile İnönü dönemini çok keskin çizgilerle ayırmaktadır: "Resmi ideoloji kılıfına sokulan Atatürkçülük, kurcalandıkça görülür, ne Müdafaa-i Hukuk yıllarının anti-emperyalist tutumuna sahiptir, ne de çağdaşlaşmak için, çağdaş uygarlık düzeyini bilimsel yöntemlerle ulusal bileşime kavuşarak yakalamayı öneren, tam bağımsızlıkçı kişilik taşıyan tutuma! Benim kestirmeden 'İnönücülük' dediğim o 'resmi' Atatürkçülük en mükemmel ifade ve uygulamasını 40 yıllarında bulur ki, o da faşizan bir dikta, Tanzimat türünden bir Batıcılık, üstyapısal kültür aktarmalarıyla kişilik kaybını ilerleme sayan tatlısı alafrangacılığıdır.", Bkz., Atilla İlhan, **Hangi Atatürk**, İstanbul 2012, s.56.

²⁰ Şeker, **a.g.e.**, s.153.

²¹ Turan, **İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği**, Ankara 2003, s.226.

²² Koç, **a.g.e.**, s.96.

²³ Bkz., "İsmet İnönü ve İttihat ve Terakki Fırkası", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, C: XXX, No: 2, Aralık 2006, s.144.

İnönü'nün devraldığı çağdaşlaşma ve modernleşme sürecinde Batılı sanatlara daha fazla önem veriliyor ya da destekleniyor gibi görünse de, bu durum Türk kültürünün ve sanatının küçümsendiği anlamına gelmemelidir. Anlaşıyor ki gerek Atatürk, gerekse İnönü dönemlerinde Batılı dünya ile entegrasyonu sağlamak ve Türk ulusunun uygar dünyadaki yerini alabilmesi için onun kültür ve sanat politikalarıyla da Batı'ya daha fazla yaklaşmasını mümkün kılmak istenmiştir. Atatürk'ün kültür ve medeniyet anlayışındaki pragmatik tavrı bu durumun gelişmesinde etkili olmuştur. İnönü dönemindeki uygulamalara bakıldığında benzer kültür ve sanat algısının devam ettirildiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- AKŞİN, Sina, **Türkiye Tarihi 4**, İstanbul 1995.
- İLHAN, Attilâ, **Hangi Atatürk**, İstanbul 2012.
- KOÇ, Nurgün, **Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2007. (Basılmamış Doktora Tezi).
- MUTLU, Sevda, "İsmet İnönü ve İttihat ve Terakki Fırkası", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, C: XXX, No: 2, Aralık 2006.
- OSMA, Kıvanç, "Cumhuriyet'in Anıtları: Anıt Heykeller", **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 18, s.503-512.
- POLAT, Bengül, "İsmet İnönü'nün Üç Mektubu", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt 21, Sayı 63.
- SİNANOĞLU, Suat, **Türk Humanizmi**, Ankara 1988.
- ŞEKER, Kadir, **İnönü Dönemi Kültür Hayatı (1938-1950)**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006. (Basılmamış Doktora Tezi).
- TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 98, **İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1933-1938**, Ankara 2003.
- TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 105, **İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1968-1970**, Ankara 2004.
- TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 106, **İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1970-1973**, Ankara 2004.
- Théma Larousse Tematik Ansiklopedi**, Milliyet, 1993-1994.
- TOYNBEE, Arnold J., **Türkiye Bir Devletin Yeniden Doğuşu II**, İstanbul 2000.
- TÖRE, Enver, "Atatürk ve Sonrası Dönemi Tiyatrosu Faaliyetleri", **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt18, s.522-537.
- TURAN, Şerafettin, **İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği**, Ankara 2003.
- TURAN, Şerafettin, **Türk Kültür Tarihi**, Ankara 2005.
- UĞUR, Necdet, **İsmet İnönü**, İstanbul 2010.